

20-May, 2025-yil

TERGOVGA QADAR TEKSHIRUV, SURISHTIRUV VA DASTLABKI TERGOV FAOLIYATIDA ASHYOVIIY DALILLAR BO'YICHA ISBOTLASH

Ilmiy rahbar: Kriminalistik ekspertizalar kafedrasida o'qituvchisi, katta leytenant

Qirg'izboyev Ma'rufjon Odiljon o'g'li

O'zRes IIV Akademiyasi 328-guruh kursanti

Namozov Ulug'bek Jumanazar o'g'li

Annotatsiya: Maqolada jinoyat ishini qo'zg'atish va dastlabki tergov bosqichlarida vakolatlariga ega bo'lgan sud va prokuratura mansabdor shaxslari o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning o'ziga xos xususiyatlari ochib berilgan. Jinoyat protsessining qonuniylik, shaxs daxlsizligi, shaxs sha'ni va qadr-qimmatini hurmat qilish, oshkoralik kabi asosiy tamoyillariga asoslanadigan o'zaro hamkorlik turlari, shuningdek, sud va jinoyat protsessi ishtirokchilari o'rtasidagi prokuratura tomonidan o'zaro hamkorligining samaradorligi uchun zarur shart-sharoitlar aniqlangan.

Аннотация: В статье раскрываются особенности взаимоотношений судебных и прокурорских должностных лиц, обладающих полномочиями на стадиях возбуждения уголовного дела и предварительного расследования. Определены виды взаимодействия, основанные на основных принципах уголовного судопроизводства, таких как законность, неприкосновенность личности, уважение чести и достоинства личности, гласность, а также необходимые условия эффективности взаимного сотрудничества суда и прокуратуры между участниками уголовного судопроизводства.

Jinoyat protsessi ishtirokchilarining prokuratura va sudning o'zaro hamkorligi jinoyat protsessida ishtirok etayotgan shaxsning u yoki bu darajada huquq va qonuniy manfaatlarini ta'minlash maqsadida jamiyat va davlat manfaatlaridan kelib chiqadigan oshkoralik tamoyiliga asoslangan umumiy maqsadlar bilan belgilanadigan o'zaro munosabatlar orqali amalga oshiriladi. Shu munosabat bilan ushbu tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat: jinoyat ishi bo'yicha sudgacha bo'lgan protsessda prokuratura va sudning alohida ishtirokchilari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar; jinoyatdan jabrlangan shaxslarning huquqlarini himoya qilishga, shuningdek, asossiz jinoiy javobgarlikka tortilgan shaxsning huquqlarini ta'minlashga qaratilgan tergov subyektlari, prokuror va sud o'rtasidagi hamkorlikni faollashtirish. Usullari: ushbu ilmiy maqolaning uslubiy asosini ilmiy bilish usullari, dialektik, mantiqiy, tizimli, tuzilmaviy-funksional va o'ziga xos ilmiy usullar kabi umumiy ilmiy tadqiqot usullari - qiyosiy-huquqiy va rasmiy-huquqiy. Natijalar: maqolada mualliflar sud, prokuror va tergovchi o'rtasidagi o'zaro munosabatlar quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga olganligini aniqlaydilar: maqsad, bosqich va shakl; mezonlarni belgilaydi huquqiy munosabatlarning protsessual maqomi, mo'ljallangan maqsadi, javobgarlik ulushi va tabiati ko'rinishidagi o'zaro ta'sir shakllari.

Maqolada "munosabatlar" va "o'zaro ta'sir" kabi atamalar ularning o'zaro bog'liqligini aniqlash zarurati tufayli ko'rib chiqiladi. Mualliflar jinoyat protsessi ishtirokchilarining

20-May, 2025-yil

o'zaro munosabatlari va munosabatlari o'rtasidagi bog'liqlik qisman va umumiy sifatida tavsiflanishi mumkinligini aniqlaydilar. Jinoyat protsessi ishtirokchilari o'rtasidagi munosabatlarning eng yuqori shakli protsessual o'zaro munosabatlardir, bu ularning barqaror munosabatlarini shakllantiradi va ularga barqarorlik va unumdorlik xususiyatini beradi.

Mualliflar dastlabki tergov organlari, prokuror va sudning o'zaro hamkorligining asosini jinoyat protsessi davomida dalillar to'plash vazifalari tashkil etishini belgilab beradi, chunki: alohida tergov harakatlarini va protsessual majburlov choralarini amalga oshirish uchun ruxsat olish zaruriyati; prokuror tomonidan surishtiruv va dastlabki tergov organlarining protsessual faoliyati ustidan nazoratni amalga oshirish; sudgacha bo'lgan ish yuritishda sudning vakolatlari. Mualliflar o'zaro hamkorlikning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat degan xulosaga kelishadi: o'zaro hamkorlik ishtirokchilari faoliyatining qonuniyligini ta'minlash; sud tomonidan to'liq, har tomonlama va xolis ko'rib chiqish uchun ayblov xulosasini, ayblov xulosasini yoki ayblov xulosasini tayyorlash; shaxs va fuqarolarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini, jamiyat va davlat manfaatlarini himoya qilishni amalga oshirish.

Biz jinoyat protsessida ko'rib chiqilayotgan sub'ektlar o'rtasidagi munosabatlarning huquqiy asoslari jinoyat-protsessual qonun hujjatlarida belgilab qo'yilgan bo'lib, prokuror va sudya o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning shunday tartibini belgilab beradi, bu esa o'zaro hurmat va axloqiy me'yorlarga asoslanadi.[1] Prokuror, tergovchi va sudyaning o'zaro hamkorligi sud muhokamasi manfaatlarini ko'zlab, dastlabki tergov tugaganidan keyin ham amalga oshirilishi mumkin, chunki bu mansabdor shaxslarning barchasi jinoyat ishining muvaffaqiyatli hal etilishidan, shu jumladan sud qarori chiqarilgunga qadar manfaatdordir.

Surishtiruvchi organ yoki tergovchi sudyaning yoki uning yordamchisining quyidagi hollarda yordam berish to'g'risidagi iltimosini qanoatlantirishi to'liq maqsadga muvofiqdir: guvoh, jabrlanuvchi yoki ayblanuvchining sud majlisiga o'z vaqtida kelishi; zarur protsessual hujjatlarni elektron shaklda taqdim etish; ashyoviy dalillarni tekshirishda yordam berish.[2]

Prokuror, tergovchi va sudyaning norasmiy o'zaro hamkorligi maslahat olish, shuningdek, jinoyat ishini hal etish istiqbollari aniqlash maqsadida ish vaqtdan tashqari aloqaga chiqish zarurati bilan bog'liq. Biroq, huquqiy etika qoidalari prokuror, tergovchi va sudya o'rtasidagi norasmiy munosabatlarni istisno qilishni talab qiladi. Bu jinoyat ishini hal qilishda, nazorat yoki nazorat funksiyalarini amalga oshirishda ularni shaxsiy manfaatdorlikda ayblash, xolislik, xolislik yo'qligida ayblashga yo'l qo'yilmasligi bilan bog'liq.[3]

Prokurorlar, sudyalari va tergovchilarning o'zaro hamkorligining kasbiy masalalari sohasida protsessual muammolarni hal etishni talab qiladigan ilmiy-amaliy konferensiyalar va davra suhbatlari o'tkazish zarurligiga e'tibor qaratish zarur. O'zaro harakat bosqichlari jinoyat protsessining bosqichlariga o'xshashdir, chunki ularda jinoyat protsessining ishtirokchilari sudgacha yoki sud muhokamasida amalga oshiriladigan muayyan protsessual huquq va majburiyatlarni olgan holda ma'lum huquqiy maqomga ega bo'ladilar. Alohida

20-May, 2025-yil

ishtirokchilar o'rtasidagi o'zaro aloqa shakli faol yoki zaxiralangan bo'lishi mumkin. Uning ishtirokchilari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar shakllarining asosiy mezonlari quyidagilar bilan belgilanadi: protsessual holat, mo'ljallangan maqsad, javobgarlik ulushi, huquqiy munosabatlarning tabiati. Tergovchi, prokuror va sudyaning protsessual maqomi jinoiy protsessning turli bosqichlarida ularga berilgan protsessual vakolatlarining mavjudligi bilan bog'liq jiddiy farqga ega bo'lib, bu ushbu ishtirokchilarga berilgan huquqlarga qarab ko'zlangan maqsadda namoyon bo'ladi.[4]

Demak, tergovchi mansabdor shaxsdir dastlabki tergovni amalga oshiruvchi shaxs, prokuror va sudyaning faoliyati, ularning vazifalari farqiga qaramay, dastlabki tergov bosqichiga ham, sud muhokamasiga ham taalluqlidir.

Mas'uliyat ulushi o'zaro ta'sir sub'ektining protsessual holati va individual fazilatlari bilan tavsiflanadi. Jinoyat protsessi ishtirokchilari o'rtasidagi huquqiy munosabatlarning tabiati ikki tomonlama yoki ko'p tomonlama bo'lishi mumkin, ular sudgacha va sud protsessida qonuniy, asosli va adolatli qarorlarni shakllantirish maqsadida taraflarning xatti-harakatlarini tartibga soluvchi hisoblanadi. O'zaro ta'sir turlari bo'lishi mumkin: raqobat, hamkorlik va murosaga kelish. Raqobat ayblov va himoya o'rtasidagi raqobat va qarama-qarshilik jarayonida o'z manfaatlariga erishish uchun individual yoki guruh ustunliklarini qo'lga kiritish maqsadida sub'ektlarning qarama-qarshiligi bilan tavsiflanadi. O'zaro munosabatlarning asosiy mulki jinoyat protsessi ishtirokchilarining umumiy maqsadga erishish zaruratidan kelib chiqadigan bunday o'zaro tushunishga asoslangan samarali birgalikdagi faoliyatidir.

Shunday qilib, jinoyat protsessi ishtirokchilarining o'zaro harakati va munosabatlari o'rtasidagi bog'liqlik qism va umumiy sifatida tavsiflanishi mumkin. Jinoyat protsessi ishtirokchilari o'rtasidagi munosabatlarning eng yuqori shakli protsessual o'zaro munosabatlardir, bu ularning barqaror munosabatlarini shakllantiradi va ularga barqarorlik va unumdorlik xususiyatlarini beradi. Jinoyat protsessi ishtirokchilarining prokuratura va sud tomonidan o'zaro munosabatlari tushunchasini to'liq tushunish uchun ularning xususiyatlarini hisobga olish kerak. Dastlabki tergov organlari, prokuror va sudning o'zaro hamkorligi jinoyat ishi yuritish jarayonida dalillarni to'plash vazifalariga asoslanadi:

- ayrim tergov harakatlarini va protsessual majburlov choralarini amalga oshirish uchun ruxsat olish zarurati;
- prokuror tomonidan surishtiruv va dastlabki tergov organlarining protsessual faoliyati ustidan nazoratni amalga oshirish;
- sudgacha bo'lgan ish yuritishda sudning vakolatlari.[5]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1) O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 2023-y
- 2) O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Protsessual Kodeksi 2025-y
- 3) Oliy Sud Plenumi Qarorlari 1994-y

20-May, 2025-yil

4) Багмет, А. М. Товарно-информационная концепция коммуникации следователя и суда / А. М. Багмет, Ю. А. Цветков // Библиотека криминалиста. - 2014. - № 1. - В. 9-19.

5) Крысько, В. Г. Психология / В. Г. Крысько. -М. : ИНФРА-М, 2020. - 251 В

